

מקורות התורה

43 - מדרש ואגדה - א'

מכללת מבשרת ירושלים

A] DEFINING MIDRASH

- Midrash - any teaching derived from a verse of Torah Shebichtav
- Mishna - halachic detail or principles NOT usually specifically linked with a verse
- Midrash Halacha - halachic detail or principles so derived from a verse
- Midrash Agadda - a non-halachic concept so derived from a verse and then expounded upon
- Aggada(ta) - a general term applied to all non-halachic passages found in Chazal, often referring specifically to those included in the Bavli. Aggadata need NOT be derived specifically from a verse. Midrash Aggada is a subset of Aggada.¹

B] THE NATURE OF AGGADATA

B1] CHAZAL - AGGADATA AS A SOURCE OF HASHKAFAT

1. The purview of Aggadata, on the other hand, is the Jewish world of ideas. Primarily it deals with the principles of faith, the philosophy, and the ethical ideas of Judaism. In addition it includes all those interpretations of Biblical verses and stories which are unrelated to Halacha expositions of the importance of the mitzvos and the rewards and punishments that they entail; stories from the lives of the righteous, lessons in character training and even, sometimes, what appears to be practical advice on worldly matters such as business and personal health

Rav Aharon Feldman, *The Juggler and the King - An Overview of Aggadata* p. xx

2. דורשי הגדות אומרים: 'רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם? למוד הגדה - שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו'

ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מט

3. רבי יצחק בן פנחס אומר כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעם של חכמה. כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש לא טעם טעם של יראת חטא. הוא היה אומר כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואינו מוזיין. כל שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש חלש וזיין בידו. יש בידו זה וזה גבור ומזיין

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כט

- In what way does Aggadata bring a person to Yirat Shamayim?
- What do feel should be the appropriate balance of Chochma and Yirat Shamayim?
- In what way is Halacha a 'weapon' and Aggadata 'muscle'?

4. כִּי לֹא יִבְנֶנּוּ אֶל-פְּעֻלַּת ה' (תהלים כח:ה) - ר' יהושע אומר אלו ההגדות

מדרש שוכר טוב תהילים כח:ה

- What is the difference between Chochma and Bina?
- In what way does Aggadata lead to Bina?

1. N.B. Aggada and Midrash Aggada are often colloquially called 'Midrash(im)' as in 'The Midrash Says' books. This is technically incorrect

5. ויבקצה תבל (תהלים יט:ה) - אלו ההגדות שמקדשין שמו של הקדוש ברוך הוא בהן

ילקוט שמעוני תהלים רמז תרעב

6. רפדוני בתפוחים [כיחולת אהבה אני] (שיר השירים ב:ה) - אלו ההגדות שריחן וטעמן כתפוחים

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ב

- What is the symbol of the apple tree? What else happened under the apple tree? How is this related to the concept of 'deveikut' that we saw above in source 2?

7. ר' אבהו ור' חייא בר' אבא איקלעו להווא אתרא, רבי אבהו דרש באגדתא, רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא. שבקוה כולי עלמא לרבי חייא בר אבא ואזול לגביה דר' אבהו! חלש דעתיה. אמר ליה: אמשל לך משל, למה הדבר דומה? לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקית. (רש"י סידקית - כלי מלאכות נשים ועניי כגון פלכים מחטין ולינורות). על מי קופצין? לא על זה שמוכר מיני סידקית!!!

סוטה מ.

- What is the mashal here? How do the jewels on the dress compare to the needles used to sew the dress? Which are more important?

8. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: ליתי מר ליתני! אמר ליה: חלש לבאי, ולא יכלנא. לימא מר מילתא דאגדתא!!

תענית ז.

- What part of the brain/neshama does Aggada come from?

9. words of reproof, good traits, fine attitudes, and polite behavior. It teaches us the wisdom of religion with purity and the principles of faith, the unity of God etc, to bring our hearts close to serving God with holiness and purity

Beit Aharon Vol 1 204-5

B2] GEONIM - AGGADATA AS NON-HALACHIC, NON-BINDING MATERIAL

10. והגדה הוא כל פי' שיבא בתלמוד על שום ענין שלא יהיה מצוה - זו היא הגדה

מבוא התלמוד לר' שמואל הנגיד

11. סז) רבינו האי גאון כך כתב בפ' חגיגה. הווי יודעים כי דברי אגדה לאו כשמועה הם, אלא כל אחד דורש מה שעלה על לבו כגון 'אפשר' ויש לומר', לא דבר חתוך. לפיכך אין סומכים עליהם. ועוד כתב באותן הפירושים: והמדרשות הללו לא דבר שמועה הם ולא דבר הלכה אלא 'אפשר' בעולם קאמר

אוצר גאנים חגיגה יד.

12. סח) כתב רב שרירא גאון ז"ל במגילת סתרים על ענין האגדות - הני מילי דנפקי מפסוקי ומקרי מדרש ואגדה אומדנא נינהו ... לכן אין סומכין על אגדה ואמרו אין למדין מן האגדות ... והנכון מהם מה שמתחזק מן השכל ומן המקרא נקבל מהם, ואין סוף ותכלת לאגדות

אוצר גאנים חגיגה יד.

B3] RAMBAM - AGGADATA AS PHILOSOPHY

13. Aggada can, in a way, be seen as the 'philosophical literature' of the rabbinic period

Joseph Heinemann - 'Nature of Aggada' Midrash and Literature (1986) Hartman G.H. and Budick S.

- What is the role of philosophy in Jewish thought? Were Chazal philosophers?

14. **יא** דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה, וביאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו הוא הנקרא **מעשה מרכבה**
יב צו חכמים הראשונים שלא לדרוש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו ואחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעין אותו שמץ מן הדבר והוא מבין מדעתו וידע סוף הדבר ועומקו, ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאד ואין כל דעת ודעת ראויה לסובלן ... ועליהם אמר יהוה לך לבדך ואין לזרים אתך, ועליהם אמר דבש וחלב תחת לשונך, כך פירשו חכמים הראשונים דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה יא-יב

15. ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס, ואף על פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בורין, ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות ...

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה יג

16. Know that the many sciences devoted to establishing the truth regarding these matters that have existed in our religious community have perished because of the length of the time that has passed, because of our being dominated by the pagan nations, and because, as we have made clear, it is not permitted to divulge these matters to all people. You already know that even the legalistic science of law was not put down in writing in the olden times because of the precept which is widely known in the nation: Words that I have communicated to you orally, you are not allowed to put down in writing. Now if there was insistence that the legalistic science of law should not, in view of the harm that would be caused by such a procedure, be perpetuated in a written compilation accessible to all the people, all the more could none of the mysteries of the Torah have been set down in writing and be made accessible to the people. On the contrary they were transmitted by a few men belonging to the elite to a few of the same kind, just as I made clear to you from their saying: The mysteries of the Torah may only be transmitted to a counsellor, wise in crafts, and so on. This was the cause that necessitated the disappearance of these great roots of knowledge from the nation. For you will not find with regard to them anything except slight indications and pointers occurring in the Talmud and the Midrashim. These are, as it were, a few grains belonging to the core, which are overlaid by many layers of rind, so that people were occupied with these layers of rind and thought that beneath them there was no core whatever

Moreh Nevuchim I:71²

17. ... והענין הרביעי הזה כלומר הדרש שהובא התלמוד, אין לחשוב שהוא קל חשיבות, או שתועלתו מעטה, כי הוא לתכלית גדולה מאד, במה שהוא כולל מן הרמזים העמוקים והענינים הנפלאים. לפי שאם יעויין עיון מעמיק באותם הדרשות יובן מהם מהטוב המוחלט מה שאין למעלה ממנו

הקדמת הרמב"ם למשנה

B4] ACHARONIM - AGGADATA AS KABBALA AND MYSTICISM

18. דע כי יש באגדה דבר נגלה ונסתר והנגלה מושך את הלב והנסתר לא נתן אלא ליודעים חן

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן רלב

19. לַשְׂדֵה אִישׁ-עֵצַל עֲבֹתַי וְעַל-כָּרְסֵי אָדָם חֲסֵר-לֵב (גרי"א - ועל כרס אדם חסר לב - הוא צעל האגדות, ששם גנוזים כל סודות התורה)

משלי כד: ופ' הגר"א שם

- Where does Midrash come from?
- Does it develop over time?

20. וגדולי התורה כולם שמו את כל כוחם לחלק ההלכה, ובחלק ההוא שיש הרבה מי שילמדו. משא"כ בחלק האגדה שמניחים אותו ומסתלקים מלהאיר באורות האמת המזהירים כל כך את כל פינה מפינות הנפש. ובאמת על זה יש לדאוג הרבה. אם כ"כ ימעטו מי שיודעים לפרש, במה תהיה האפשרות להשפיע על פנימיות אנשי התורה ומי יהיה ראוי להשפיע השפעה זו?

רב דסלר, מכתב תשרי תש"י, מכתב מאליהו כרך ה' ע' 511

- Is it a problem that the world of Torah study is far less focused these days on Aggadata? If so, why?
- What could/should be done about this?

C] THE PURPOSE AND POWER OF THE MASHAL

21. (קהלת יב:ט) וַיִּתֵּן שְׁהִיָּה קְהֵלֶת חֲכָם עוֹד לְמַד־דַּעַת אֶת־הָעָם וְאִזּוֹן וְחִקְרֵי תִּקְוֵן מִשְׁלִים הָרַבָּה. ואזן - דברי תורה, וחקר - דברי תורה, עשה אזנים לתורה. ואת מוצא שעד שלא עמד שלמה לא היתה דוגמא א"ר יוסי לקופה גדולה מלאה פירות ולא היה לה אזן ולא היתה יכולה להטלטל, ובא פקח א' ועשה לה אזנים והתחילה להטלטל ע"י אזנים. כך עד שלא עמד שלמה לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה א"ר חנינא לבאר עמוקה מלאה מים והיו מימיה צוננין ומתוקים וטובים ולא היתה בריה יכולה לשתות ממנה, בא אדם א' וספק לה חבל בחבל משיחא במשיחא ודלה ממנה ושתה התחילו הכל דולין ושתיין. כך מדבר לדבר ממשל למשל עמד שלמה על סודה של תורה דכתיב (משלי א) משלי שלמה בן דוד מלך ישראל - ע"י משלותיו של שלמה עמד על ד"ת

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

- What is the purpose of mashal?
- Do you feel that the mashal communicates 'truth' better or worse than a description of the relevant issue itself?
- What are the two types of access that 'mashal' gives us to the Torah. What is the intention of the two mashalim about the box and the well?

22. וכבר פירש רש"י ז"ל בפרק כל כתבי (שבת קטו) שפירש שהיו דורשים דברי אגדה ובתוך הדרשה היו מורים לעם דברי איסור והיתר, כי אי אפשר שלא יהיו שייכים איזה דבר מדברי איסור והיתר אל האגדה, ובודאי דבר זה יש לדרוש בתוך האגדה דברי איסור והיתר וזה הוא חכמה מאוד כי האגדה מושכת לב האדם אל התורה, וכאשר בתוך דרש אגדה מזהיר הצבור בדברי תורה היו נכנסים הדברים בלב השומע ומקבלים אותם ונשארים אצל הבריות לשמור ולעשות

ספר נתיבות עולם ב - נתיב התוכחה - פרק ג

- In what way is midrash not only part of the message but also the medium too?
- What is it about midrash that appeals to people?
- Why do you think some people do NOT like midrash?

23. Underlying all of these rabbinic reading strategies is a common underlying assumption about the biblical texts, and perhaps texts in general, that is quite different from modern conventional wisdom. We tend to think of texts as containing specific meanings. The act of reading a text is then the process of decoding this meaning and revealing it to ourselves and others. The rabbis do not understand the process of reading the Bible in this way. For them, the text contains only the potential for meaning. In their view, in reading the biblical text we actually generate meaning from out of the raw material that is the Bible. In principle, any given verse can produce infinite meaning. Indeed, Chazal tend to seek as much meaning as possible from each and every verse. This does not of course mean that the biblical text may mean anything we want it to. Quite the contrary, only rabbis who are trained in the traditions and ways of Midrash know the proper way to "grow" the meaning of the text.

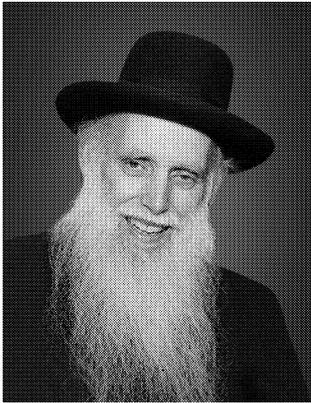
Reading Midrash Aggada³ - Shiur #1 - Dr. Moshe Simon-Shoshan - VBM Torah

- Can text really generate 'infinite' meaning? If so, why can't it mean anything we want it to?
- Who decides what a text actually means?

3. <http://www.vbm-torah.org/archive/midrash69/01midrash.htm>

Who's Who?

R' Sherira Gaon	10/11C, Bavel
R' Hai Gaon	10/11C, Bavel
Mevo HaTalmud	R' Shmuel HaNagid - 11C, Spain
Rambam	R' Moshe ben Maimon - 12C, Spain/N. Africa
Radvaz	R' David ibn Zimram - 15/16C, Spain/Israel
Netivot Olam	Maharal - R' Yehuda Loew ben Betzael - 16/17C, Prague
R' Eliyahu Dessler	20C, Lithuania/England/Israel
R' Aharon Feldman	Contemporary, Ner Yisrael Baltimore, US

Rav Aharon Feldman

Rav Eliyahu Dessler